

ЖАМИЯТНИНГ ТЕЗКОР АХБОРОТГА БЎЛГАН ЭХТИЁЖИ

Элёр Мирзаев Анварович

elyormirzo@gmail.com

Telefon raqam (+998909120089)

Аннотация: Интернетнинг оммавий ахборот воситалари ривожига таъсири. Тезкор ахборот етказиб беришда ахборот технологияларининг ўрни. Ахборот коммуникацион технологиялар жамият ривожига аҳамияти.

Калит сўзлар: ахборот технологиялари, интернет, ахборот, журналистика.

XXI асрга ахборот асри деб тариф берилмоқда. Бу бежиз эмас. Ушбу аср ҳаётимиздаги ҳар бир соҳага ангиланишларни олиб кирди. Бу жараён инсон фаолиятида янги коммуникацион технологиялар кенг қўлланилаётганида яққол кўзга ташланади. Замонавий ахборот технологиялари жамият ахборотлаштирилиши жараёнининг ҳаракатлантирувчи кучидир.

Янги ахборот технологиялари, электрон ва мультимедиа воситалари, рақамли ва сунъий йўлдош алоқа каналлари ҳамда интернет инсон имкониятлари, унинг тафаккури, билим ва ижодий бунёдкорлиги самарасидир. Мутахассислар ахборот технологиясининг асосий белгиси сифатида маълумотни қайта ишлаш жараёнининг муайян босқичларга бўлинишини эътироф этадилар. Бу эса, ўз навбатида, ушбу жараённинг батамом тартибга солиниши ва уни автоматлаштирилган ҳолда ўтказилиши учун янги имконият яратиб берди.

Демак, ахборот технологиялари бу – коммуникатив фаолиятни амалга ошириш ҳамда маълумотни қайта ишлаш, ахборот олиш ва тарқатишда фойдаланиладиган барча электрон, рақамли ва техник воситаларидир. Ўз фаолиятида айниқса, журналистлар кўп фойдаланадиган компьютер ва интернет ахборот технологияларининг одатий ва кенг тарқалган туридир. Шунини алоҳида таъкидлаш керакки, компьютер ва интернетнинг ихтиро қилиниши оммавий ахборот воситалари фаолиятида кескин бурилиш ясади. Жамиятни ахборот билан таъминлаш, аҳолига керакли маълумотларни ўз вақтида, тезкорлик билан етказиш кўрсаткичлари бир неча баробарга ошди.

Маълумотни излаш, чоп этиш, сақлаш, кўчириш, жўнатиш ва қабул қилиш осонгина ечим топди. Матн, товуш, видео, фото, графика, мусиқа ва бошқа шаклдаги маълумотларни интерфаол равишда алмашиш йўлга қўйилди ва бу журналистлар фаолиятидкенг татбиқ этилмоқда.

Бутунжаҳон ўргимчак тўри бўлмиш интернет – телевидение, радио, матбуот нашрлари каби ахборот манбаларидан фарқли ўларок, ҳар қандай

маълумотни ўз истеъмолчиларига истаган шакл ва кўринишда, турли ҳажмда қўлга кирита олиш имконини берди. Ахборот коммуникацион технологиялар жамиятнинг ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ва маданий ҳаётнинг барча соҳаларида ахборотдан фойдаланиш самарасини оширишда, фуқаролар, ташкилотлар ва давлатнинг ахборотга бўлган эҳтиёжларини қондиришга хизмат қилмоқда.

Интернет ўзининг хусусият афзалликлари билан жамият ҳаётига шу қадар тез кириб келдики, қисқа фурсатда сафдошларидан ўзиб кетишга ҳам улгурди. Маълумки узок йиллардан буён, республикамиз матбуоти газетчилик, журналчиликнинг кенг тармоғига эга, ўзбек радиоси ва телевидениеси мустақиллик йилларида янада такомиллаштирилиб, тобора тараққий топа бошлади. Улар қаторига интернет қўшилиши билан оммавий ахборот воситалари кўпгина қулайликларга эга бўлди.

Оммавий ахборот воситаларининг ўзига хос туридир. Унда ижтимоий информациянинг маданий-маънавий, спорт ва бошқа турлари ўрин олади. Фойдаланувчи ўзига керакли информацияларни излаш ва осонгина топиш мумкин. Бу интернетда ахборотнинг ниҳоятда кўплигидан далолат беради. Қолаверса, интернетда ахборот электрон тармоқ орқали тезлик билан тарқала олиши жиҳатидан ниҳоятда тезкордир.

XXI аср мўъжизаси мисли кўрилмаган имконият ва қулайликларни бердики, бугун биз бутун дунё билан бевосита боғланишимиз, ён-атрофда, узок-яқинда юз бераётган воқеа-ҳодисалардан, илм-фан, адабий-санъат, спорт ва бошқа соҳалардаги янгиликлардан хабардор бўла оламиз. Шундай қилиб, интернет – оммавий ахборот воситаларининг алоҳида, электрон техникага асосланган бир тури сифатида, у турли мавзулардаги информацияларни йиғади ва уларни компьютерлар тармоғи орқали тарқатади. Интернет оммавий ахборот воситаси сифатида қатор жиҳатлари билан бошқа турлардан ажралиб туради.

Энг аввало, тармоқнинг глобал миқёсга эга экани билан газета, журнал, радио, телевидениедан фарқ қилади. Интернетдаги ахборотни дунёнинг исталган бурчагидан туриб кузатиш мумкин. Бунинг учун белгиланган соатни кутиш, маълум бир жойда бўлиш шарт эмас. Қўл телефонлари орқали ҳам интернетга уланиш мумкинлиги вақт, жой каби масалалар билан боғлиқ муаммоларни ҳал қилади. Маълумотларни узатишдаги тезкорликни ҳам эътибордан четда қолдирмаслик зарур. Негаки, радио ва телевидение, ўз дастурларини белгиланган соатларда, газета, журналлар эса кунлик, ҳафталик, ойлик экани билан ахборотни узатишда интернетдан кечикади. Интернет воқеа-ҳодисаларни санокли дақиқаларда ўзида акс этира олади. Бунда журналист маҳорати муҳим саналади албатта. Бундан ташқари иш жараёнининг марказлаштирилгани, ҳамма учун очиқлигини ҳам айтиб ўтиш керакки, бу жиҳатлар иш самарадорлигини

таъминловчи муҳим омиллардан биридир. Унинг иқтисодий жиҳатдан қулайлиги эса интернетдан фойдаланувчилар сонининг йилдан-йила ортиб боришига сабаб бўлмоқда.

Интернет оммавий ахборот воситалари сингари ижтимоий ҳаётни акс эттиради, уни билади, тадқиқ қилади ва унга қайтадан таъсир кўрсатади. Бинобарин, интернет ҳам анъанавий ва янги омиллар асосида иш кўради. Ҳаётни тасвирлаш орқали хабар етказиб берувчи интернет газета, журнал, радио, телевидениедан серкўламлилиги, серқамровлиги, тезкорлиги билан ажралиб туради. Интернет учун матбуотнинг бош тамойиллари муҳим аҳамият касб этади.

Интернет фаолияти учун зарур бўлган энг муҳим принциплардан бири тезкорликдир. Айнан ана шу принципи билан ҳам бошқа ОАВдан кескин фарқ қилади. Шу билан бирга имкон қадар ҳаққонийлик тамойилига ҳам амал қилади. Бутун дунёга содир бўлган воқеалар, инсоният ҳаёти ҳақида янгиликлар ва бошқа маълумотларни фақат ҳаққоний, текширилган, тўғри маълумотлар етказиши шарт. Акс ҳолда у ўз функциясини бажара олмай инқирозга учрайди. Интернет шу тамойилларга тўла амал қилганидагина у оммавий бўлади, кўпчилликка манзур бўлади.

Шуни ҳам айтиш жоизки, интернет жуда катта кўламда ахборот етказиб берар экан, бунда у умуминсонийлик принципига амал қилмоғи зарур. Шунда интернет – оммавий ахборот воситаси сифатида хабарни холис, партиявийлик, синфийлик, маълум ғоявий қарашлардан ҳоли бўлиб етказади ва иш юрита олади. Бироқ, интернетда айрим бир ёқлама, олди-қочди, унча тўғри бўлмаган хабарлар, беҳаё суратлар ва матнлар ҳам берилиши журналистиканинг қоидаларига зиддир. Бу эса интернетнинг аҳолига зарур хабарларни етказиб беришдек масъулиятли функциясини бажаришда монелик қилиш шубҳасиз. Интернет оммавий ахборот воситаси экан, демак, унда жамоатчилик фикри муҳимдир. У жамоатчилик фикрини ўрганади, керак бўлса, шунга асосан иш кўради, шу орқали хато ва камчиликларини тузатиб боради. Интернет ўз фаолиятида барча жанрлардан кенг фойдаланади. Унда хабар, ҳисобот, суҳбат, интервью, мақола, репортаж кабилар доимий учрайди. Лавҳа, эссе, очерк, фелъетон, бадий публицистика жанрлари ҳам сўнги йилларда бошқа жанрлар каби мустаҳкам ўрин эгалламоқда.

Ўтган асрнинг 60-йилларида кашф этилган ушбу қурилма, шунингдек, ундан кейин пайдо бўлган интернет айна пайтда дунё ахборот базасининг 90 фоизини ўзида жамлаган. Интернет хизматлари шу қадар кўпки, биз унда ишлаш усуллари ва тамойилларини мукамал билсак, ундан истаганча фойдалана оламиз. Интернет бир неча асосий вазифаларни бажаради. Керакли ахборотни топиш ва олиш, электрон алоқадан шунингдек, хоҳдаган одам, ташкилот,

мамлакат билан турли музокаралар олиб бориш, эълон ва рекламаларни жойлаштириш, дўкон, дорихона, умуман, тиббий, маиший хизматлардан фойдаланиш, шу билан бирга электрон ўйинлар ва бошқалар. Келтирилган имкониятларнинг ҳар бири ҳақида соатлаб тўхталиш мумкин.

World Wide Web – ўргимчак тўрининг ўзига хослиги ва ютуғи шундаки, у қисқа фурсатда ўз ўрнини эгаллай олди. Унинг асосий вазифаси маълумотларни бир ерда тўплашгина эмас, энг авалло тезкорликдир. Айнан ўша тезкорлик интернетнинг оммавий ахборот воситалари қаторига кўшилишига ва ўз сафдошларидан ўзиб кетишига туртки бўлди. Шундай бўлса-да, интернет нафақат қисқа муддатда ахборот олиш, балки исталган катта-кичик асарларнинг керакли бетини топиш, шунга тегишли манбааларни кўриб чиқиш имконини берди. Бу вазифани бажаришга Douglas Engelbart, Ted Nelson ва Tim Berners-Li каби олимларнинг «gipersilka» ғоялари асос бўлди.

Аслида, интернет ҳақида ёзиш, уни тушуниш ва тушунтириш учун каттагина китоб ҳам камлик қилади. Негаки, унинг ташқи чегараси йўқ, ички хусусиятлари ўзига хос ва жуда кўп. Шундан бўлса керак, интернетнинг оммалашишига тўрт йилгини кифоя қилди. Ваҳоланки, радио 38, телевидение 13 йил, кабел ТВ 10 йил давомида ўз мавқеига эга бўлган эди. Келгусида интернет ва у билан соҳаларни ривожланишини ўрганиш, тадқиқотлар ўтказиш жамият ва давлат юксалиши йўлидаги асосий қадамлар ҳисобланади.

Адабиётлар рўйхати

1. Қосимова Н. Интернет журналистиканинг технологик асослари.–Т.: Интернет журналистиканинг технологик асослари.– Т.: Ўзбекистон мустақил босма оммавий ахборот воситалари ва ахборот агентликларини қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фонди, 2012.
2. Д. Рашидова, Н. Муратова Интернет журналистикаси, Тошкент - 2007-йил.
3. Ворошилов В. Журналистика. М., 2010.
4. Ортиқова Ю. Интрактив журналистика. –Т.:MUMTOZ SO'Z. 2011..
5. Қудратхўжаев Ш. XXI асрда ким етакчи бўлади? Ўзбекистон матбуоти. 2010. 6-сон.
6. Рашидова Д. Интернет журналистика.– Т.:Журналистларни қайта тайёрлаш халқаро маркази, 2007.
7. Монтолью П. Доступ к электронной прессе должен быть свободным. Журналист. 2007. №8.
8. М. Худойкулов, Журналистика ва публицистика, Тошкент - 2010-йил.
9. <https://aoka.uz>
10. <https://www.gazeta.uz/uz>
11. <https://www.kun.uz>